

Skladiště nákladového nádraží Severní dráhy císaře Ferdinanda / Malá Amerika

Brno-Staré Brno čp. 956, Hybešova 1, GPS 49.1882228N, 16.6087992E

Třípodlažní, 148 metrů dlouhou skladovací budovu postavila v rámci rozšíření brněnského železničního uzlu společnost Severní dráhy císaře Ferdinanda roku 1897 podle projektu svého vrchního inženýra Wilhelma Asta (1836–1912) a architekta Hartwiga Fischela (1861–1940).

Literatura: FISCHEL, Hartwig. Hochbau. in: STRACH, Hermann (ed.). *Geschichte der Eisenbahnen der Oesterreichisch-Ungarischen Monarchie II*, Wien 1898, s. 351–423, zde s. 419.

Areál textilních továren někdejšího n. p. Vlněna

Brno-Trnitá čp. 40, 285, 286, 452, 454, mezi ulicemi Dornych, Přízova, Mlýnská a potokem Ponávka, GPS 49.1886111N, 16.6163056E

Areál vznikl sloučením několika vlnářských podniků, které zde své budovy stavěly od poloviny 19. století – firmy Johann Bochner, která si v letech 1864–1867 postavila novorenesanční správní budovu v dnešní Přízově ulici čp. 285 a roku 1904 také rozsáhlou přádelnu v ulici Mlýnské (čp. 286), firmy M. E. Schwarz, která po roce 1872 postavila etážové budovy ve středu areálu, firmy Bratři Stiassny, jež areál převzala a v letech 1914–1916 doplnila a šestipodlažní železobetonovou tkalcovnou při Ponávce, a konečně firmy Paul Neumark, která v letech 1921–1925 vybudovala na nároží ulice Dornych a Přízova dvojici tkalcoven a navazující rozsáhlou přádelnu (čp. 40). Jejich železobetonové konstrukce prováděla brněnská pobočka firmy Ed. Ast. & Co., patrně podle projektů průmyslového architekta Bruna Bauera (1880–1938). Stavby dnes tvoří pohledovou dominantu této části Brna.

Literatura: RYŠKOVÁ, Michaela – MERTOŮVÁ, Petra. *Kulturní dědictví brněnského vlnářského průmyslu*. Ostrava: Národní památkový ústav, ú. o. p. v Ostravě, 2014. ISBN 978-80-85034-81-3. (v tisku)

Areál textilních továren někdejšího n. p. Mosilana

Brno-Trnitá čp. 57, 60, mezi ulicemi Špitálka a Vlhká, GPS 49.1935611N, 16.6196972E

Areál tvoří soubor budov několika původních vlnářských podniků. V ulici Špitálka (č. 10) stavěla od roku 1871 svou textilní továrnu firma Davida Hechta. Jižně od ní od roku 1903 pracovala tkalcovna, barevna a úpravna vídeňské společnosti Hlawatsch & Isbary, roku 1916 přeměněné na a. s. Sdružené továrny vlněného zboží. Ta v roce 1923 vystavěla moderní budovu barevny ve dvoře podle projektu průmyslového architekta Bruna Bauera (1880–1938), který navrhnul také novou třípatrovou budovu pro úpravnu, skladiště a kanceláře firmy s průčelím do ulice Špitálka (č. 12), provedenou brněnskou stavební firmou Arthura Eislera v roce 1929. Barevnu podle Bauerova projektu si v letech 1926–1930 postavila také firma Hecht, na druhém břehu Ponávky. Stavba s typickými jehlancovými střechami se dnes nachází ve středu areálu, jehož západní stranu tvoří budova tkalcovny vídeňské firmy Max Kohn, postavená do roku 1885 v dnešní Vlhké ulici.

Literatura: BERAN, Lukáš. Betonové klasicismy Bruno Bauera. In: FABIÁNOVÁ, Bohdana, ed., *Památková péče na Moravě*. Brno: Národní památkový ústav, ú. o. p. v Brně, Sv. 14 – Technické památky, 2009. ISBN 978-80-86752-72-3, s. 13–24; RYŠKOVÁ, Michaela – MERTOŮVÁ, Petra. *Kulturní dědictví brněnského vlnářského průmyslu*. Ostrava: Národní památkový ústav, ú. o. p. v Ostravě, 2014. ISBN 978-80-85034-81-3. (v tisku)

FRÝDEK-MÍSTEK

Soubor textilních továren někdejšího n. p. Slezan

Frýdek-Místek, ulice Nádražní, Slezská, Staroměstská

V okolí železniční stanice ve Frýdku bylo ve druhé polovině 19. století soustředěno několik textilních továren. Nejstarší z nich, přádelna bavlny společnosti Adolfa Landsbergera (1840–1914), byla roku 1884 postavena v dnešní Nádražní ulici, jako vůbec první moderní mechanická přádelna bavlny v celé rakouské části Slezska. Navrhla ji patrně vídeňská projekční kancelář Davida Valentina Junka (1843–1928), která roku 1894 projektovala také úpravy a nástavbu

budovy, poškozené požárem. Čtyřpodlažní stavba na půdoryse 90 × 30 metrů byla demolována v roce 2014, činnost Landsbergerova podniku tak dnes dokládá především budova jeho mechanické tkalcovny, stojící původně naproti přádelně v Nádražní a dnes zdařile opravená, a také trojlodní hala skladiště bavlny poblíž výpravní budovy nádraží, postavena roku 1895 podle projektu stavitele Carla Korna, stavitele z dnešního Bielska-Bialé. Ten zde pracoval také pro další textilní podniky: v letech 1891–1892 navrhnul mechanickou tkalcovnu pro firmu Josef Munk & synové (čp. 1077), která se z části dochovala v sousedství Landsbergerova skladiště, a o rok později také tkalcovnu Aloise Lembergera na druhém břehu Ostravice, v Místku (čp. 938, Hálkova ulice). Podél západní strany frýdecké Nádražní ulice si firma Josefa Munka vystavěla roku 1896 novou budovu bělírny a úpravny podle projektu stavitele Rudolfa Auleghka (čp. 1089), která byla nedávno upravena na hotel. Bratři Neumannové ve Frýdku provozovali nejprve bělírnu a úpravnu a od roku 1878 také mechanickou tkalcovnu, postavenou v sousedství Landsbergerovy přádelny ve Slezské ulici, z níž se dochovala především její zdobná třípodlažní dostavba (čp. 2292) z roku 1894. V letech 1889–1890 si firma Bratři Neumannové ve Staroměstské ulici postavila rozsáhlou přádelnu bavlny anglického uspořádání (čp. 782), kterou v Rütli u Curychu navrhl renomovaný průmyslový architekt Carl Arnold Séquin-Bronner (1845–1899).

Literatura: RYŠKOVÁ, Michaela a JURÁK, Petr. *Kulturní dědictví textilního průmyslu Frýdku-Místku*. Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-85034-77-6.

PRAHA

Parní mlýn a. s. Odkolek

Praha 9-Vysočany, parcela 1244/5 a 1244/10, Ke Klíčovu, GPS 50.1129722N, 14.5049278E

Parní mlýn jako součást své továrny na chléb vystavěla v letech 1912–1913 akciová společnost František Odkolek podle projektu vídeňských architektů, bratrů Huberta a Franze Gessnera ve spolupráci s dodavatelem strojního zařízení, specializovanou akciovou strojírnou G. Luther v dolnosaském Brunšviku. Dnešní podobu dal mlýnu po požáru roku 1918 opět Hubert Gessner (1871–1934). Tvoří jej železobetonové obilní silo, šestipodlažní železobetonová čistírna s mlýnicí, doplněná věží s vodním rezervoárem, navazující zděná moučnice s dřevěnými stropy na ocelových sloupech a monumentální fasádou, a parní strojovna s kotelnou a komínem, připojená na dvorní straně.

Literatura: KRISTAN, Markus. Hubert Gessner: *Architekt zwischen Kaiserreich und Sozialdemokratie*. Wien: Paassagen-Verlag, 2011. ISBN 978-3-85165-975-7. BERAN, Lukáš. *František Odkolek, a. s., parní mlýn a továrna na chléb*. Heslo Industriální topografie V000422, dostupné na <http://www.industrialnitopografie.cz>.

SUŠICE

Sírkárna SOLO

Sušice-Sušice II čp. 166, 226, 1307, Nádražní ulice, GPS 49.2381444N, 13.5232278E

V roce 1844 zahájili Vojtěch Scheinost (1814–1894) a Bernard Fürth (1796–1849) stavbu továrny na zápalky při silnici na Dobrušku, patrový dům čp. 166 s klasicistní fasádou se stal vůbec první budovou pro výrobu sirek v Čechách, další budovy a dochovaná parní kotelná následovaly do roku 1870. V roce 1865 Vojtěch Scheinost odešel z firmy a založil vlastní sírkárnu, později zvanou horní, tzv. dolní továrnu dále vedl Fürthovi dědicové pod názvem Bernard Fürth, c. k. priv. továrna na zápalky a byla největší v Rakousku-Uhersku. V roce 1903 vytvořen koncern Solo, továrny na zápalky a leštidla, akciová společnost se sídlem ve Vídni, sdružující všechny sírkárny monarchie, kterou později vedl vnuk zakladatele Ernst Fürth (1865–1943). Roku 1913 městský stavitel v Sušici František Lenk (1850–1923) vypracoval projekt dnes dominantní čtyřpodlažní výrobní budovy mezi dnešní Hrádeckou a Nádražní ulicí (parcela 509/6). Roku 1928 přibýlo skladiště surovin při Hrádecké ulici, navržené firmou Hruza & Rosenberg. V roce 1951 byla starší etážovka západním směrem prodloužena o monolitický železobetonový skelet podle projektu stavitele Karla Houry (1902–1989).

Literatura: VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. Bernard Fürth, c. k. priv. továrna na zápalky. In: BERAN, Lukáš, VALCHÁŘOVÁ, Vladislava a ZIKMUND, Jan (eds.), *Industriální topografie / Plzeňský kraj*. Praha: ČVUT, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury, 2014. 273 s. ISBN 978-80-01-05544-1, s. 195–197.

Továrna na obuv Schwarzkopf & spol.

Sušice-Sušice II při čp. 352, Nádražní ulice, GPS 49.2419556N, 13.5308111E

Továrnu na obuv vystavěl v letech 1917–1919 Moritz Schwarzkopf (1879–1937) spolu s pražskými velkoobchodníky Josefem Bergmannem a Josefem Borgesem podle projektu frankfurtské architektonické kanceláře C. T. Steinert, specializované na stavby pro obuvnický průmysl, kterou tehdy vedl architekt Heinz Groh. Tvoří ji železobetonový skelet, navržený a provedený pražskou firmou inženýra Bohumíra Hollmanna (1880–1973), plány podepisoval také její projektant a zároveň podílík Artuš Lederer (1883–1937). Ročně vyráběla 300 000 párů kvalitní obuvi rámové konstrukce, šitých na cvikacích strojích Goodyear, dvě třetiny byly určeny pro vývoz.

Literatura: BERAN, Lukáš. Schwarzkopf & spol., továrny na usně, řemeny a obuv. In: BERAN, Lukáš, VALCHÁŘOVÁ, Vladislava a ZIKMUND, Jan (eds.), *Industriální topografie / Plzeňský kraj*. Praha: ČVUT, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury, 2014. 273 s. ISBN 978-80-01-05544-1, s. 198–199.

ŠINDELOVÁ

Dřevouhelná vysoká pec Nostických železáren

Šindelová, parcela 147/5, GPS 50.3169778N, 12.5999333E

Dějiny hutní výroby v Šindelové sahají až do 14. století, kdy se zde připomínají první železné hamry jako součást velkostatku, který byl od roku 1627 až do roku 1909 majetkem hraběcího rodu Nosticů, kteří provozovali železářny také v Rotavě. Vysokopeční provoz jez zde doložen k roku 1757, stávající dřevouhelná vysoká pec, vysoká původně 11,5 metru, byla postavena na místě starší pece po roce 1818 a do dnes ještě výsledovatelné, novorománské podoby, ji v letech 1858–1859 přestavěl zednický mistr Karl Mayer pro Erwina hraběte Nostitz-Rienecka (1806–1872). Její provoz skončil již v letech 1873–1876. Nadále v budovách pracovala slévárna s kuplovnou a modelárna, a to až do období druhé světové války.

Literatura: RASL, Zdeněk. Železářská vysokopecní huť v Šindelové. *Zprávy památkové péče* 1993, roč. 53, č. 8, s. 300–303; RASL, Zdeněk a ZAHRADNÍK, Pavel. Železářská vysokopecní huť v Šindelové podruhé. *Zprávy památkové péče* 1995, roč. 55, č. 2, s. 74–76.

VYSOKÉ MÝTO

Josef Tomášek, závod cihlářský a továrna na hliněné zboží

Vysoké Mýto-Pražské Předměstí, Fibichova, Cihlářská ulice, GPS 49.9584111N, 16.1520444E

Josef Tomášek (1842–1913) založil svůj podnik roku 1872 a o rok později uvedl do provozu první malou Hoffmannovu kruhovku s ručním zavážením. V roce 1880 Tomášek přikoupil nevelkou Drtinovu cihelnu, kolem níž se rozkládala pole bohatá na cihlářskou hlínu, v letech 1881–1886 k ní přistavěl další kruhovou pec a jako první u nás rozběhl výrobu francouzských drážkových tašek „falcovek“. Roku 1894 dal postavit třetí a největší pec, pořídil nové stroje a sortiment rozšířil o glazované tašky a cihly lícovky. Na konci dvacátých let byla Tomáškova cihelna největším podnikem svého druhu v regionu, zaměstnávala 180 dělníků, k pohonu sloužil parní stroj 140 HP, na nějž bylo připojeno i dynamo 30 HP, které dodávalo proud pro osvětlení a několik elektromotorů.

Literatura: DVOŘÁKOVÁ, Dita. Josef Tomášek, závod cihlářský a továrna na hliněné zboží. In: VALCHÁŘOVÁ, Vladislava, BERAN, Lukáš a ZIKMUND, Jan, eds. *Industriální topografie / Pardubický kraj*. Praha: ČVUT, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury, 2013. 305 s. ISBN 978-80-01-05396-6, s. 136.

